

T G WICKBOM:

## Ett nordiskt alternativ

*Att diskutera den svenska neutralitetspolitiken brukar nästan anses farligt: gör man det, blir man utsatt för misstankar. Professor Nils Andrén och överste Jan Wickbom har vågat det i en broschyr, som kom ut i höstas. Den granskas här av direktör T G Wickbom. De båda författarna har lagt fram tanken på ett nordiskt neutralitetsförbund, som för att bli effektivt måste godkännas och garanteras av stormakterna. Av naturliga skäl skulle det endast kunna omfatta Finland, Norge och Sverige. Tanken kan vara riktig, menar T G Wickbom, men i Sverige skulle satsningen på en sådan utrikespolitik kräva krafttag, som vi vant oss av med.*

Det lär knappast gå att uppdriva en svensk som inte önskar att vårt land skall slippa krig. Om den målsättningen alltså är gemensam borde varje diskussion om medlen vara legitim. Mer än så: eftersom alla ser vår bästa chans ligga i att ställa oss utanför stormaktskonstellationerna, borde det också vara möjligt att fritt diskutera hur denna neutralitetspolitik bäst skall utformas.

För vår regering är denna enkla uppfattning som bekant en styggelse. Den har valt att i stället stämma i bäcken för varje diskussion av neutralitetspolitiken genom att misstänkliggöra blotta avsikterna hos den som inte utan vidare svär på varje detalj i den officiellt utstakade linjen. Det är kanske god inrikespolitik – sådant förstår sig ju regeringen på – men att det skulle vara god utrikespolitik att segla med surrat roder är inte alldeles givet.

Nu är väl inte rädslan för regeringen förklaringen till att just ingen diskussion har synts till i offentligheten av det förslag om ett norsk-svensk-finländskt neutralitetsförbund, som professor Nils Andrén och överste Jan Wickbom i höstas framlade i broschyren "Ett nordiskt alternativ i säkerhetspolitiken?", utgiven som nr 6/75 i Folk och Försvars skriftserie Försvar i nutid. Snarare är det väl så, att den som ställs inför att inte blott Sverige skulle överge sin alliansfria politik utan därtill Finland och Norge sina respektive säkerhetspolitiska bindningar finner den tanken så utopisk, att den inte förtjänar att tas på allvar av allvarligt sinnade personer.

Men är det verkligen så enkelt?

Vi svenskar tycker att vår inriktning på

"(väpnad) alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig" är en god politik, inte blott utifrån just våra speciella förutsättningar utan, uttalat men underförstått, också som föredöme för många andra, vilka likväl icke sett ljuset. Det är då inte orimligt att närmare granska hur en sådan politik skulle kunna ta sig ut för våra båda närmsta grannar och vilka konsekvenserna kunde bli för vårt vidkommande.

Om det befinnes uppenbart att en isolerad neutralitetspolitik är helt inaktuell både för Finland och Norge, blir nästa fråga om den vore mer tänkbar inom en gemensam tremaktsram. Då ljusnar bilden påtagligt. Kanske beror det inte så mycket på att de tre staterna i samarbete skulle få ett så mycket bättre neutralitetsförsvar. Saken förehåller sig helt enkelt så att detta neutralitetsförbund aldrig skulle kunna komma till stånd annat än om de båda supermakterna var för sig fann ett sådant ligga i sitt intresse och därför båda kunde acceptera och respektera det. Det grundvillkoret slår Andrén/Wickbom fast med all önskvärd tydlighet.

#### **Ett neutralitetsförbund**

Det fanns en tid då neutraliteten som sådan ansågs förkastlig, inte blott såsom praktiskt futtil, som en strutspolitik, utan rentav moraliskt. I den stora kraftmätningen mellan frihet och ofrihet varken kunde eller fick någon ställa sig utanför. Visst har sådana tankegångar, eller rättare sagt känslor, gjort sig gällande också i Sverige. Politisk relevans har de numera knappast. I Norge var de betydligt starkare, den gång den stora Atlant-

paktsdebatten pågick. De måste också ha vägt samman med de konkreta styrkebedömningarna för att fälla det nordiska försvarsförbund som då var alternativet. Också där har dessa känslor bleknat. Det är verkligen inte orimligt att föreställa sig, att en bred norsk opinion i dag skulle föredra en neutralitetspolitik, förutsatt att den lovade att hålla måttet. Att man i Finland utanför och kanske rentav en bit på insidan av kommunisternas led inte skulle tveka i valet kan nog tas för ganska givet.

Alla tre skulle vi behöva ta ett ansvar utanför våra respektive gränser. Det skulle kanske i och för sig inte falla vare sig Norge eller Finland på läppen eller vara förenligt med vår egen nuvarande alliansfrihet. Men själva utgångspunkten för Andrén/Wickboms modell är alltså ett supermaktsintresse av att detta ansvar inte skulle behöva utkrävas i praktiken. Neutralitetsförbundet skulle kunna bildas först om Förenta Staterna och Sovjetunionen var för sig ville se Norden – Danmark och Island tyvärr men ganska självfallet undantagna – säkerhetspolitiskt fridlyst. Blev de eniga på den punkten skulle det också betyda att de vore angelägna att skydda fridlysningen. En sådan garanti vore en ovärderlig tillgång för var och en av de nordiska staterna – men man får inte förbise att den i sin tur måste förutsätta en politisk vilja och militär förmåga hos dem att efter måttet av sina resurser hävda sin okränkbarhet.

Det är svårt att bestrida att det nordiska neutralitetsförbundet på dessa förutsättningar skulle ligga i alla tre staternas säkerhetspolitiska intresse. Men finns då några



utsikter att supermakterna skulle vilja vara med på saken; att Sovjetunionen skulle låta Finland utträda ur sitt säkerhetsystem och NATO säga adjö till Norge? Också på den punkten svär författarna sig fria från illusioner. Visst pekar de på faktiska strategiska fördelar som vardera stormaktssidan kunde hämta ur en sådan uppgörelse, men "vi inbillar oss inte att skäl som vi själva uppfattar som mycket förnuftiga måste göra stormakterna gynnsamt stämde mot ett neutralitetsförbund i Norden". Det stämmer nog. Ända sedan den svensk-finländska Stockholmsplanen om Åland 1939 strandade på sovjetiskt veto har Moskva konsekvent och framgångsrikt sökt förhindra allt försvarspolitiskt samarbete i Norden på ett sätt som i våra ögon snarast gått emot dess eget säkerhetsintresse. Ett försvarsförbund mellan Finland och Sverige efter Moskvafreden 1940 hade kanske kunnat hålla Finland utanför den tyska kombinationen – är det så alldeles otänkbart att man i Moskva har börjat inse det?

Svaret är förmodligen: ja, några tecken i den riktningen kan i varje fall inte skönjas. Men det finns ingen anledning att för den skull låta hela tanken falla till marken. Om man en gång accepterar att ett stormaktsgaranterat neutralitetsförbund skulle gagna Nordens trygghet och i själva verket också ligga i stormakternas eget intresse och i linje med deras avspänningssträvanden gentemot varandra, då borde det också bli ett naturligt mål för den praktiska politiken att arbeta mot, alldeles oavsett om det i dag finns hinder att bryta ned.

#### Ur svensk synpunkt

Särskilt gäller detta den svenska politiken. För norrmän och finländare kan det naturligtvis ta emot att arbeta för en politisk förändring som – låt vara utan fog – kan äventyra trovärdigheten i deras nuvarande orientering; att vilja följa den svenska alliansfriheten kan ju dock inte riktigt betraktas som utslag av äventyrlighet. För svenskt vidkommande åter skulle en sådan utveckling blott te sig som en utvidgning av det säkerhetspolitiska alternativ vi själva valt. Den nordiska tanke, som Nils Andrén och Jan Wickbom har konkretiserat, borde alltså vara en alldeles naturlig riktning för den svenska utrikespolitiken.

Bristen på intresse för deras skiss kan därför inte enbart förklaras med att den i förstone kan te sig alltför utopisk. Den invändningen hindrade ju t ex inte president Kekkonen från att en gång föra fram sin plan om en kärnvapenfri zon i Norden – och om den tanken vann Moskvas gillande, diskret uttryckt, borde logiken leda till att också Andrén/Wickboms tankegång mötte sovjetiska sympatier.

Snarare måste man väl befara att en annan förklaring gäller starkare. Att på nytt satsa på ett nordiskt neutralitetsförbund skulle kräva politiska krafttag som vi vant oss av med under många års bekväm förskansning bakom den nuvarande formeln. Dessutom och kanske inte minst krävs, som författarna stillsamt antyder, en återhållsamhet i vår opinionsbildning både under och efter genomförandet som för många också kunde bli ovant besvärande.